

FIGYELŐ

Újabb régikönyv katalógusok Erdélyből. A nemzeti kulturális örökség számbavétele napjainkban, úgy tűnik, egyre fontosabb. Nem csupán a szakembereknek, illetve a kincsképzést erőltető gyűjtőknek, hanem az egyes kulturális közösségek politikai vezetőinek is. Ha vitatott a patrimonium, akkor a gondos gazdát kell mutatni, ha meg nem, akkor a kulturális büszkeség a felhajtó erő. A versengés örvendetes, ha nem kíséri a teljesen értelmetlen felvetés, miszerint egyik, vagy másik népcsoport öröksége gazdagabb. Versengjünk a feltárás minőségében, a megjelenő katalógusok, a megrendezett kiállítások számára, és abban, hogy minél nagyobb közönséget érzünk el, tudjunk megszólítani, emlékeztetni: van mire támaszkodni, van miből értékadó iránymutatást nyerni. Az erdélyi magyar és román közösségek úgy tűnik – legalábbis a szakemberek körében maradvánnyal – ez utóbbi utat járják. Sok eredményt felmutatva. A Romániában kiadott katalógusokról több közleményben számot adtam (*Magyar Könyvszemle*, 1999, 121–123; 2009, 409–410; 2011, 248–252; 2016, 94–100), most csak az ezekben nem említettek hozom példának, három új katalógus kapcsán.

Florin Bogdan, *Tipărituri transilvănene din colecțiile Muzeului Național al Unirii Alba Iulia*, Alba Iulia, Altip, 2015, 91 p.

Ha Gyulafehérvárra gondolunk, hajlamosak vagyunk kizárólag a *Batthyanaeum* nagyszerű, világhírű könyv-, és múzeumi gyűjteményeire gondolni. De ezen kívül is vannak még könyvtárak a városban, olyanok, amelyek régi könyveket is őriznek. Elég, ha a Római Katolikus Hittudományi Főiskola (Seminárium) könyvtára utalok, amelyben gondos, a kulturális örökség darabjait féltő papok a környező falvakból behordták a kisebb plébániai gyűjteményeket, vagy éppen nagyobb könyvtári egységeket is (mint az alvinci bulgarita ferencesek, vagy a tövisi pálosok könyvtárát). De a román Nemzeti Múzeum Könyvtára is szép kollekciónal dicsekedhet. Természetesen ők különös gonddal gyarapítják a régi román nyomtatványok gyűjteményét, de ritka régi magyar könyveket (akár unikum példányt) is találunk itt. A múzeumnak komoly restaurátor laboratóriuma van, sorra rendbe teszik a ritka kiadványokat. Munkájukról egy szép kis füzetben beszámoltak, alig több mint egy évtizede: Sofia Őtirban, Alexandru Őtirban, *Catalog de restaurare carte veche* (Alba Iulia, Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, 2003).

A mostani kis katalógusban Florin Bogdan gondos leírást ad 78 darab, 1647 és 1800 között, Erdélyben megjelent, magyar, német és latin nyelvű munkáról (a román nyelvű könyveket külön kezelik). A leírás teljes, kitér a kézírásos bejegyzésekre, a kötet kötésére is, amennyiben az érdekes lehet. A tulajdonosi bejegyzések között meglepetéssel nem találkozunk, olyannal sem, amelyik művelődéstörténetünk kiemelkedő ismertségű személyétől származna.

Talán a leginkább figyelemre méltó az az 1670. évre szóló, 1669-ben, Szebenben megjelent (RMNy 3619) *Almanach und Prognosticon* töredéke, amely egy Veresegyházi Szentyel Mihály által, Kolozsvárt kiadott kötet (RMNy 3645) kötéséből került elő. Olyan töredékekről van szó, amely

kiegészíti az Országos Széchényi Könyvtárban, a budapesti és debreceni Egyetemi Könyvtárban, illetve az egri Főegyházmezei Könyvtárban találhatóakat (a kis kiadvány még így sem teljes, bár digitálisan lassan érdemes összerakni és közreadni).

A gyulafehérvári román Nemzeti Múzeum könyvkiállításokat is rendez. A kiállítások és a múzeum egész tevékenysége persze – és az ő szempontjukból természetesen – olyan kulturális múltat mutat fel, amelyben a „három román ország” egyes román közösségei mindig figyeltek egymásra, kapcsolatok élő volt, egységes román kultúrát hozva létre. És a kiadványok címében ez az „egység” „Románia” névvel illetetik. Ismétlem: érthető ez a saját szempontjukból (így teszi ezt sok népcsoport, kulturális közösség a nyugatibb Európában is (Elszász történetének a vázlatában nem nagyon találjuk meg, hogy 1681-ig nem a Francia Királyság volt, sőt a „Francia Királyság” kifejezés helyett automatikusan „Franciaországot” írnak, ahogy mi magyarok is hajlamosak vagyunk Hungaria (Magyar Királyság) helyett Magyarországot mondani). A „romániai” nyomdászat 500 éves évfordulóját 2008-ban ünnepelték, a gyulafehérvári Nemzeti Múzeum is ilyen kiállítást szervezett (Gabriela Mircea, Doina Dreghiciu, *Reper bibliofile din patrimoniul Muzeului Albaulian. Sec. XVI–XIX. La 500 de ani de la introducerea tiparului în România*, Alba Iulia, Editura ALTIP, 2008). És a kulturális kapcsolatok története is „Románia” és egy másik terület kapcsolatának a története. Akkor is, ha ez néha akár mosolyt keltő (mint például Arad és Strasbourg 16. századi kapcsolata – Florin Didilescu katalógusának bevezetése az Aradon őrzött 16. századi strasbourgi könyvekhez (lásd: *Magyar Könyvszemle*, 2003, 409–410).

2010-ben a gyulafehérvári román Nemzeti Múzeum a romániai–itáliai kapcsolattörténetre emlékezett egy kiállítással. A kiállítás katalógusa azonban kiválóan használható a Múzeum könyvtára állományának megismeréséhez is: Gabriela Mircea, Carmen Sîntnea, Diana Ciugudean, Alexandri Știrban, *Relații culturale Româno-Italienne oglindite în patrimoniul muzeului albaulian (secolele al XVI-lea – al XXX-lea)* (Alba Iulia, 2010, Muzeul Național al Unirii Alba Iulia). A katalógus öt nagy fejezetre osztott: a romániai és itáliai kapcsolattörténetre vonatkozó művek, a Múzeum olasz nyelvű régi és modern könyvei, olasz periodikumok a Múzeum, a kapcsolattörténeti bibliográfiák, illetve a Múzeumban restaurált régi itáliai könyvek.

A mostani, 2016. évi kiállítás Antimos de Iberia (Antim Ivireanul, 1650–1716) emlékeztetere készült, és bemutatja a vele kapcsolatos korabeli kiadványokat, emellett természetesen Constantin Brâncovenau (1654–1714), havaselvi vajda művelődéspolitikáját is. A vajda 1689-ben hívta Valachiába a georgiai származású szerzetest.

Cărți sfinte, sfinții cărților, cărțile sfinților, Expoziție ocazională de Anul comemorativ al Sfântului Martir Antim Ivireanul și al tipografilor bisericești, Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, 30 septembrie – 30 octombrie 2016. Curator Florin Bogdan, Armanis – Astra Museum, 2016 (Museikon), 80 p.

Antim Ivireanul Snagovban már 1696-tól meghonosította a nyomdászatot, Bukarestben pedig 1701 és 1705 közt volt aktív. A kiállításon persze az ő elődeinek nyomtatványai is megjelennek – Buzău, Szeben, Alba Iulia (Bălgard), Velence –, ahogy az olyan, nem román kiadványok is, amelyek például a kortárs bojár, Constantin Cantacuzino (1639–1716) tulajdonában voltak. A jól felépített kiállításra a gyulafehérvári Hittudományi Főiskola, és a marosvásárhelyi Teleki Téka anyagából is érkeztek ritka példányok. Különösen érdekes a katalógus abból a szempontból, ahogy a könyvek fametszetei és a kortárs ikon festészet összefüggései feltárulnak. A múzeumpedagógiai program pedig, amely láthatóan nagyon népszerű, bevezeti az érdeklődőt az ikonfestés rejtelmeibe, a cirill betűs román írásba, vagy éppen a könyvkötészet műhelytitkaiba.

Fondul de carte veche străină al bibliotecii Muzeului Județean Mureș, tipărit înainte de 1850. – A Maros Megyei Múzeum könyvtárának 1850 előtti külföldi és régi magyarországi nyomtatványai, Catalog/Katalógus. Redactat de / Szerkesztette Gordán Edina, Rezi Botond. Târgu Mureș – Cluj Napoca, Ediura Mega, 2015 (Bibliotheca Mvsei Marisiensis. Series Historica, I), 220 p.

2015. évi dátummal antedatáltan jelent meg a Maros Megyei Múzeum régi könyveinek a katalógusa. Méltó párja, a valóban 2015-ben a nyomdát elhagyó Magros Megyei Könyvtárban őrzött régi nyomtatványok katalógusának (Florin Bogdan, Monica Avram, *Cartea veche străină din colecțiile Bibliotecii Județene Mureș (sec. XVI–XVII). Prefața de Iacob Mârza*. Sibiu, Editura Astra Museum, 2015 (vö. *Magyar Könyvszemle*, 2016, 94). Az 532 kötet leírása a nemzetközi szokásokat követi. Az anyag zöme 18. és 189. századi. Mindössze négy 16. századi nyomtatvány, hat RMK, illetve tizenhárom 17. századi könyv található itt.

Magát a gyűjteményt 1955-ben kezdték összeszedni. A Maros Megyei Könyvtár első igazgatójának, Molnár Gábornak a könyvgyűjtésére is e kollekció része, így, ezen az úton kerültek a Múzeumba Ercsey Károly (1810–1856) reformkori kancellista könyvtárának darabjai is ide. A könyvtárak történetét ismerők úgy tudják, hogy a Marosvásárhelyi Református Kollégium Könyvtár a romániai államosításkor (1948) a Teleki Tékába került. Ugyanakkor a Megyei Múzeum Könyvtára is kapott könyveket, ahogy Koncz József (1829–1906) magánkönyvtárának kisebb része is. Ahogy az ugyancsak a Teleki Tékában őrzött mikházi ferences kolostor *bibliothecájának* két kötet is ide sodródott. Ezek után az sem meglepő, hogy a Teleki család geryeszegi kastélyának szétszóródott állománya 23 kötetrel itt képviselteti magát. A környék 18. századi református lelkészei közül is felbukkan néhány név, az ismertebbek közül (például Borosnyai Lukács János). Leginkább figyelemre méltó darab a gyűjteményben, a számos helyi, ritka kiadvány mellett, az a Phaedrus kötet, amely Londonban jelent meg 1708-ban, és 1741-ben Bod Péter vásárolta meg Leidenben (Nr. 370).

MONOK ISTVÁN